

РЕЦЕНЗИЯ

От доц.д-р Тая Панайотова Градинарова, доцент по граждански процес в ЮФ на УНСС, член на научното жури за защита на дисертационния труд на Михаил Живков Станков, редовен докторант към катедра „Международно право и международни отношения“ на Юридически факултет на Софийски университет „Свети Климент Охридски“

на тема „Признаване и допускане на изпълнение на чуждестранни съдебни решения по граждански и търговски дела“

за придобиване на образователната и научна степен “ДОКТОР“ по професионално направление 3.6. Право (Международно частно право), научна област 3. Социални, стопански и правни науки

УВАЖАЕМИ ЧЛЕНОВЕ НА НАУЧНОТО ЖУРИ,

Със заповед №РД 38-713/21.12.2018 г. на Ректора на Софийски университет „Свети Климент Охридски“ съм определена за член на научното жури за защита на дисертационния труд на Михаил Живков Станков на тема „Признаване и допускане на изпълнение на чуждестранни съдебни решения по граждански и търговски дела“ за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление 3.6. Право (Международно частно право).

I. Данни за дисертационния труд и дисертанта.

1. Представеният за защита дисертационен труд „Признаване и допускане на изпълнение на чуждестранни съдебни решения по граждански и търговски дела“ от Михаил Станков представлява цялостно научно изследване на актуалните проблеми от съдебното сътрудничество по гражданскоправни въпроси с трансгранично значение на Европейския съюз, свързани с достъпа до правосъдие и взаимното признаване на съдебните и извънсъдебни актове по граждански и търговски дела. Актуалността на сполучливо избраната от автора проблематика се обуславя от обстоятелството, че в българската доктрина тя не е достатъчно осветлена, а националните правораздавателни органи са изправени пред предизвикателството на необходимостта от правилното тълкуване и прилагане на една сравнително нова уредба при съобразяване актовете на общностното право и автономното им тълкуване от Съда на ЕС. Действително, процесуалната ни литература познава съчинение, в което се разглеждат въпросите на свободното движение на съдебни решения (Република България и Европейския съюз), но тематиката и съдържанието му се различава от представения за защита дисертационен труд от докторант Михаил Станков, в чиято основа стои изследването на режима за

признаване и допускане до изпълнение на съдебни решения при действието на Регламент (ЕС) № 1215/2012 на Европейския парламент и на Съвета от 12 декември 2012 г. относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела.

Избраната тема има актуален характер поради необходимостта от осветляване на теоретичните и практически проблеми, които възникват при признаване и допускане на изпълнение на съдебни решения между държавите членки при действието на Регламент Брюксел Ia. Както се подчертава в актовете от правото на Европейския съюз, принципът на взаимното признаване на съдебни решения е важна крачка в изграждането на истинско европейско пространство на правосъдие. За актуалността на темата на изследването свидетелства значителната по обем и анализирана от докторанта съдебна практика на Съда на ЕС и националните съдилища. Съчинението представлява интерес не само от теоретично гледище, но има и практическо значение.

2. Професионалната биография на Михаил Станков през последните години показва последователен интерес към научните изследвания в областта на международното частно право.

Докторантът е роден през 1985 г., магистър по право на Юридически факултет при СУ „Св. Климент Охридски“ от 2008 г., с допълнителна специализация „Правораздаване и публична администрация“. В периода 2003-2006 г. специализира английско право и право на Европейския съюз в университета в Кеймбридж, Институт за продължаващо обучение. След завършване на висшето си образование до настоящия момент осъществява дейност като адвокат, вписан в Софийска адвокатска колегия, със специализация по съдебни спорове, ликвидация и несъстоятелност, корпоративно и търговско право, както и процесуално представителство. От 2010 г. до момента е арбитър по международни и вътрешни дела, първоначално към Международния арбитражен съд при Алианс за правно взаимодействие в гр. София, а от 2012 г. – от листата на Арбитражния съд към Института по международно частно право в гр. София.

От **октомври 2012 г.** се е посветил на научно-изследователска дейност в областта на международното частно право като редовен докторант. Участва в подготовка на научни трудове в колектив, както и в научни семинари и конференции.

3. Представеният автореферат е в обем от 48 страници и отговаря на научните изисквания, като коректно отразява съдържанието на разработката. Авторската справка за научни приноси, която е част от него (с. 8-10), обективно отразява структурата на труда и основните научни постижения. В началото на автореферата коректно са очертани актуалността на темата, предмета, обекта и задачите и изследването (с.6-7), като е посочена методологическата му основа (с.7-8).

Авторът има три публикации по темата на дисертацията:

3.1. Исторически анализ на тенденциите в развитието на идеята за свободно движение на съдебни решения;

3.2. Части от съавторски коментар : Регламентът Брюксел II А : Регламент (ЕО) No. 2201/20013 на Съвета от 27 ноември 2003 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по брачни дела и делата, свързани с родителската отговорност. С.: Сиела, 2014, като изложението на дисертанта е посветено на коментар на текстовете на чл. 50 до чл. 58 от него, с. 386-428.

3.3. Части от съавторски коментар, посветен на Регламент (ЕО) № 864/2007 на Европейския регламент и на Съвета относно приложимото право към извъндоговорни задължения (Рим II) на английски език. Изложението на дисертанта: Maritime Environmental Delict/Tort е посветено на коментар на разпоредбите относно приложимото право към извъндоговорни задължения, произтичащи от увреждане на околната среда или претърпени имуществени и неимуществени вреди от такова увреждане, съответно се съдържа на с. 141-172 от коментара.

Представеният дисертационен труд е резултат от работата на Михаил Живков Станков като редовен докторант по международно частно право в катедра „Международно правно и международни отношения“ при ЮФ на СУ „Св. Климент Охридски“ с научен ръководител проф. д-р Николай Натов.

II. Обща оценка на дисертационния труд.

1. Представеният за защита дисертационен труд е в обем от **256 страници**, включително съдържание, библиографска справка и списък на интернет източници и нормативни актове, обхваща цитирана литература от общо 97 заглавия, от които 22 на български език и 73 чуждестранни съчинения, бележките под линия са 579, като включват и цитирана съдебна практика. В структурно отношение съдържа **увод, изложение в четири глави и заключение**, в което са систематизирани основните изводи на изследването. В увода дисертантът е очертал предмета на разработката, ограничил е предметния ѝ обхват до общностната уредба и процесуални действия по признаване и допускане на изпълнение на съдебни решения в рамките на европейското икономическо пространство (с. 11; с. 16-17). Още в тази начална част на труда авторът е имал смелостта да посочи основната си научно-изследователска теза – тенденцията за отпадане на екзекватурата по граждански и търговски дела се осъществява при условията на съдебен контрол, осъществяван в държавата членка по изпълнение, за целите на гарантиране на правото на защита на страните при признаване и допускане на изпълнение (с. 14-15). Постигнато е основното предназначение на този раздел от работата – да бъдат посочени проблемите, които ще бъдат изследвани и определени основните цели на дисертацията: анализ на съвременната общностна уредба на институтите на признаване и допускане изпълнението на съдебни решения по граждански и

търговски дела, взаимодействието ѝ с националната уредба и извеждане на аргументирани становища, предложения и препоръки, които да подпомогнат практиката и развитието на доктрината на международното частно право (с. 17).

Изложението следва класическия модел на дисертационен труд при научно изследване на обособени институти от процесуалния дял на международното частно право. Първата глава е с въвеждащ характер и съдържа исторически преглед на източниците на правна уредба по темата (с.21-23), историческото ѝ развитие в общностното право (с. 29-44), както и систематизиране на принципите при тълкуване и прилагане на източниците (с. 23-29). В тази част на разработката авторът очертава основните понятия, свързани с изследваната тема, като въз основа на задълбочен анализ на практиката на Съда на ЕС достига до съществените белези на автономното понятие за съдебно решение в контекста на международната компетентност и признаването и изпълнението на актове на държави-членки на ЕС (с. 48-62). Изложението включва авторови разсъждения, чиято правилност от процесуален аспект е спорна – относно общото процесуално понятие за съдебно решение (с.44-47). Заключителният раздел е посветен на теориите за същността на признаването на съдебни решения, като докторантът се присъединява към обосноваваната в доктрината на международното частно право теория за разпространение действието на чуждестранните съдебни решения и добавя свои аргументи (с. 67-69).

Същността на труда е изложението в следващите му структурни части, по-конкретно в глава втора и трета. Втората глава съдържа обстоен анализ на принципите на признаване на съдебни актове на държави членки при действието на Регламент Брюксел I а, с открояване на особеностите в правните норми, които ги уреждат, приложимото право спрямо правните последици на решението и опростеното производство по признаване съгласно чл. 37 чл. 38 от Регламента. Следващият раздел е посветен на интересните проблеми на допускането на изпълнение, с последователно преминаване през анализ на производството по съкратена и опростена екзекватура по Регламент Брюксел I (с. 85-93), открояване на проблемите при прилагането ѝ (с. 93-94; с.98) и обосноваване на основната авторова теза, че премахването на екзекватурата не означава липса на съдебен контрол при допускане на изпълнение, както и становището за съществена разлика между автоматичното и безусловно признаване (с.96-97). Систематично тази част на разработката завършва с изследване режима на изпълнение на съдебни решения по Регламент Брюксел I а и отпадането на изискването за предварително провеждане на процедура по допускане на изпълнение на осъдително съдебно решение, постановено в държава членка по произход като условие за неговото изпълнение в сезираната държава членка (с. 100-113), като включва и кратко изложение на проблемите на прякото изпълнение на съдебни решения от държави-членки на ЕС в България, съгласно чл. 622а ГПК (с. 122-126). Глава трета, озаглавена „Отказ от признаване и

изпълнение на чуждестранни съдебни решения“, е посветена на систематичен и последователен анализ на общите белези на основанията за отказ от признаване и допускане на изпълнение по чл. 45 и чл. 46 от Регламент Брюксел I а (с. 128-134), конкретното им съдържание и проявления (с. 134-171), както и допълнителните основания за отказ, изведени в практиката на Европейския съд по правата на човека въз основа на Европейската конвенция за защита правата на човека и основните свободи (с. 171-183). Заключителните раздели са посветени на производствата за установяване несъществуването или съществуването на основанията за отказ от признаване или изпълнение в общностното и национално право (с. 183-195). Четвъртата глава със заглавие „*Специализирани актове за признаване и изпълнение на чуждестранни съдебни решения*“ съдържа коментар на три регламента, уреждащи специфични факултативни автономни общностни процедури с унифицирани процесуални норми за държавите членки, по реда на които се постановяват или удостоверяват актове от съд на държава членка по произход, изпълняеми на територията на държава членка по изпълнение без необходимост от нарочно производство по допускане (с. 196-239) - Регламент (ЕО) № 805/2004 на Европейския парламент и на Съвета от 21 април 2004 г. за въвеждане на европейско изпълнително основание за безспорни вземания, Регламент (ЕО) № 1896/2006 на Европейския парламент и на Съвета от 12 декември 2006 г. за създаване на процедура за европейска заповед за плащане и Регламент (ЕО) № 861/2007 на Европейския парламент и на Съвета от 11 юли 2007 за създаване на европейска процедура за иски с малък материален интерес.

В заключителната част на дисертационния труд са очертани основните теоретични изводи на автора (с. 239-243). Дисертантът подчертава обосноваването на тезата за основата, върху която се гради признаването *ipso jure* на съдебното решение на държава членка при действието на Регламент Брюксел I а – оборимата презумпция за липса на основанията за отказ, установени в общностния акт (с. 241), като извежда основните характеристики на производството по оборване на презумпцията – факултативност и диспозитивност (с.241, с.243). Изградената структура на разработката съответства на поставените научни задачи и създава прегледност на изложението.

Дисертационният труд е представен във вид и притежава обем, отговарящи на изискванията на катедра „Международно право и международни отношения“ на Юридически факултет при СУ „Св. Климент Охридски“, а съдържанието му съответства изцяло на условията на чл. 66 от Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“. Авторефератът на дисертацията отговаря на научните изисквания и коректно отразява съдържанието на разработката.

2. Представеният дисертационен труд съдържа редица общи достойнства и научно-приложни резултати с приносен характер.

2.1. Темата е сполучлив избор и предоставя възможност на нейния автор за задълбочен анализ и осветляване на теоретичните и практически процесуални проблеми, които се пораждаат в правораздаването при признаването и допускането на изпълнение на съдебни актове от държави-членки на ЕС. Тя се отличава с несъмнена актуалност, теоретична и практическа значимост, която дисертантът сам подчертава.

2.2. Дисертационният труд разкрива задълбочени теоретични познания по темата, познаване на общностната и национална правната уредба, както и на практиката на Съда на ЕС и съдебната практика у нас. Като приносен момент следва да се открие последователният и систематичен анализ на актовете на Съда на ЕС в изследваната проблематика, който е полезен за националната съдебна практика. Авторът е използвал добър научен апарат, стилът на дисертанта е коректен, изложението е построено на разбираем правен език. Общото впечатление от прочита на съчинението води до извод за наличие на умение у дисертанта за самостоятелно мислене, за разбираемост и последователност на разработката.

2.4. Дисертационният труд показва характеристиките на научен продукт с добри качества. Поставените на обсъждане отделни проблеми и предложенията са систематично поднесени, научният анализ разкрива уменията на автора за самостоятелно научно мислене. Трудът съдържа коректна полемика и анализиране на различни становища в теорията, с умение за извеждане и обосноваване на поддържаните научни тези, в по-голямата част достатъчно аргументирани. С научен принос е обоснованият от автора основен извод, че тенденцията за отпадане на екзекватурата по граждански и търговски дела се осъществява при условията на съдебен контрол, осъществяван в сезираната държава членка, за целите на гарантиране на правото на защита на страните при признаване и допускане на изпълнение, както и тезата за наличие на съществена разлика между автоматичното и безусловно признаване.

В представения труд докторантът е използвал богат научен апарат, а разработката съдържа коректна полемика и анализиране на изразените в теорията становища, с умение за обосноваване на поддържаните научни тези, обстойно аргументирани – както когато с тях се изразява съгласие с утвърдени становища, така и когато авторът аргументира собствените си научни виждания по предмета на изследване.

III. Научни приноси.

Дисертационният труд съдържа конкретни научни достойнства и приноси, сред които бих открила следните :

1. Разработката представлява цялостно научно изследване на актуалните проблеми от съдебното сътрудничество по гражданскоправни въпроси с трансгранично значение на ЕС, свързани с взаимното признаване на съдебните актове по граждански и търговски дела. В изследването авторът е направил сполучлив опит за осмисляне на възприетия общностен подход с Регламент Брюксел I а, представляващ важна стъпка към премахване на екзекватурата, със запазване на съдебен контрол върху основанията за отказ от признаване и изпълнение. Поставената тема изисква задълбочени теоретични познания от процесуалния дял на международното частно право, които дисертантът показва в представеното съчинение.

2. С приносен характер са допълнителните аргументи на автора в подкрепа на основната теза, че прякото признаване и допускане на изпълнение на съдебно решение от правораздавателен орган на държава-членка на ЕС по Регламент Брюксел I а почива на оборимата презумпция за липса на основания за отказ от признаване по чл.45 от общностния акт (с. 73-74; с.103; с.241). Аналитични и мотивирани са изводите за характера на нормите, които установяват правилата за пряко признаване и допускане на изпълнението, както и за естеството на производствата по оборване на предположението.

3. Интересно, с приносен характер и с обоснован критичен анализ е изложението, посветено на същността на екзекватурата и тенденциите в развитието ѝ в общностното законодателство (с.83-114). Следва да бъдат споделени обстойно аргументираните от дисертанта изводи, че премахването на екзекватурата не означава заличаване на съдебния контрол върху условията за признаване и допускане на изпълнение на чуждестранното съдебно решение, който следва да обезпечи осигуряване право на защита на ответника (с. 97; с.99), както и обоснованата от автора теза, че измененията в режима на изпълнение на съдебни актове в държава членка, различна от тази по произход, въведени с Регламент Брюксел I а, имат характер на „*междинен етап*“ в процеса към пълно премахване на екзекватурата (с.242-243). Принос се съдържа и в мотивирания от дисертанта извод за необходимо разграничение между „*автоматично*“ и „*безусловно*“ признаване (с. 96-97; с.184; с.242), както и задълбочено обоснованата авторова теза за запазване на производствата по проверка наличието на основанията за отказ от признаване и изпълнение като необходима форма на съдебен контрол за спазване правото на защита и справедлив процес.

4. Подробна и аргументирана, с приносни моменти е разработката в частта на анализа на общите белези и правната същност на основанията за отказ от признаване и изпълнение по чл.45 и чл.46 от Регламент Брюксел I а (с. 126-171). Научно-приложни и с приносен характер са частите на труда, които съдържат: подробно и обосновано изследване на кумулативните предпоставки на

основанието за отказ по чл. 45, пар. 1, б. "б" от Регламент Брюксел I а и съпоставката му с нормата на чл. 28 от общностния акт (с. 147-158), завършващо с аргументиран извод за допълване в приложното им поле, образувайки единен режим за защита правата на ответника, но запазвайки своята самостоятелност (с.148); задълбочен анализ на основанията за отказ, свързани с противоречие между съдебни решения (с. 158-165), разграничението по материален обхват на нормите, които ги съдържат и правилото за висящ процес по чл. 29 от Регламента (с-158-159), както и изследването на тяхното вътрешно съотношение и предпоставки за прилагане (с. 159-164).

5. Научен принос се съдържа и в аргументацията на направените от дисертанта предложения *de lege ferenda*, сред които бих открила предложението за служебно прилагане на основанието за отказ от признаване и изпълнение поради противоречие с обществения ред в сезираната държава членка по чл. 45, пар. 1, б. "а" от общностния акт (с. 139).

IV. Критични бележки и препоръки. По представения дисертационен труд могат да бъдат отправени някои препоръки, които да послужат на автора при бъдещата му научна дейност и подготовка за неговото издаване :

1. При разглеждането на общото процесуално понятие за съдебно решение е допуснато смесване на правните последици и действия на съдебния акт с неговите две страни – декларативна и императивна (с. 44-47). Не бих могла да споделя определянето на спирането на изпълнението при касационно обжалване на осъдително въззивно съдебно решение като „*обезпечителна мярка на иска на касатора*“ (с. 104), доколкото е известно, че институтът по чл. 282, ал. 2 и сл. ГПК съществено се различава по легитимирани лица, предпоставки и производство от обезпечението на иска. За недостатъчно прецизно намирам и тълкуването на понятието „първата изпълнителна мярка“ по чл. 43, пар.1 от Регламент Брюксел I а, което дисертантът свързва с пристъпването към принудително изпълнение, а не с прилагането на първия изпълнителен способ (с.108).

2. Не бих могла да подкрепя изразеното авторово становище, че с отпадането на нарочното производство по допускане на изпълнението на съдебни решения от държави членки при действието на Регламент Брюксел I а, те представляват изпълнителни основания по чл. 404, ал.1, т.2 ГПК (с.115-116). То не кореспондира на националната ни правна уредба, включително на изричното правило на чл. 622 а, ал.1 ГПК. Известно е, че в чл. 404 ГПК се съдържат косвените изпълнителни основания, въз основа на които се издава изпълнителен лист, сред които не са съдебните актове, постановени при новия режим на общностния акт. Напротив, те, за разлика от националното съдебно решение, са преки изпълнителни основания. Намирам, че авторът е допуснал смесване между преки и косвени изпълнителни основания и не споделям тезата

за включване на съдебните решения, предмет на изследването, в косвените изпълнителни основания по чл. 404 ГПК. Затова към тях чл. 405 ГПК е неприложим.

3. Не е особено разгърната интересната проблематика за производствата по разглеждане на молбата за отказ от признаване и изпълнение (с. 188-189; с.193-195), както и за техния характер и правни последици. Заслужава да бъде отделено повече внимание и анализ от автора на възможните хипотези в развитието му, както и на въпроса за определяне естеството на тези производства – исково или не, предвид изричното препращане на чл. 622б ГПК към реда по чл. 623 от него. Глава четвърта е с коментарен, а не изследователски характер. Изложението в тази систематична част на разработката би спечелило, ако бъде направен анализ и разграничение между прякото признаване и изпълнение по Регламент Брюксел I а и това по трите алтернативни и факултативни общностни процедури, предмет на разглеждане в глава четвърта.

4. Части от изложението съдържат ненужен преразказ на общностни и национални разпоредби (с. 49-50; с. 54-55; с.58; 85-87; с.199-200; с.213-214), който е препоръчително да бъде избягван при научно изследване от такъв характер. Други части от разработката намирам, че представляват повторение на вече изразени тези (с. 97, с.129, с.193). Трудът би спечелил, ако те бъдат премахнати преди издаването му.

5. В някои части на труда са използвани недостатъчно прецизни и неудачни термини – напр. недопустимо е приравняването на изпълнителния лист на изпълнително основание (с.59); определянето на процесуалните норми като „динамичен фактически състав“ (с. 81), докато е известно, че производството е такъв; „каскадна система от норми“ (с.195), които е препоръчително при съчинения от такова естество да бъдат избягвани. Следва да бъдат съобразени от автора измененията на ГПК, обн. в ДВ, бр. 86 от 27 октомври 2017 г. и тези, обн. ДВ, бр. 42 от 22 май 2018 г., от значение за изложението, като напр. отпадането на изискването представените писмени доказателства за спиране на изпълнението по чл. 420, ал.2 ГПК да са „убедителни“, противно на изразеното на с. 59, както и разпоредбата на чл. 624а ГПК при издаване на изпълнителен лист въз основа на европейско изпълнително основание за безспорно вземане или решение, постановено в европейско производство за иски с малък материален интерес (с.222 и с.239).

V. Заключение.

За защита е представено цялостно научно изследване с монографичен характер по актуалната тема „**Признаване и допускане на изпълнение на чуждестранни съдебни решения по граждански и търговски дела**“. Дисертационният труд отговаря на изискванията, предвидени в чл. 6 от Закона за

развитието на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), на Правилника за прилагането му и Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“. Съчинението съдържа научни тези и научно-приложни резултати, които представляват оригинален принос, разкрива задълбочени теоретични знания на автора по специалността, както и способностите му за самостоятелни научни изследвания и творчески подход към проблематиката, включена в предмета на изследване.

По тези съображения давам своята **положителна оценка** и предлагам на членовете на научното жури да гласуват положително, за да придобие **дисертантът Михаил Живков Станков, редовен докторант по международно частно право в катедра „Международно правно и международни отношения“ при Юридически факултет на Софийски университет „Свети Климент Охридски“ образователната и научна степен “ДОКТОР“ по професионално направление 3.6. Право (Международно частно право).**

гр. София, 04.03.2019 г.

Рецензент и член на научното жури :

доц. д-р Таня Градинарова